

החורבן הבא

קובי ניסים

8 ספרי: יקנה ששירית, שריית מילית, 67

עמ 1990.

הדרך אל חורבן הבית השלישי עוברת, על פי מסע סען לבית מארי, דרך המיתוס הבבלי חורבנות "מגדל בבל". הקינה השומרית שלו היא שיר הסער על חורבן שבדרך. "איכה תעבר" במרחק האלף, / קינה חרבן ארץ (עמ' 7) גודלו של העם היהודי, השואה והחוקמה, משתקפים ב"תל עפר נחת במסע" / שבו עמר חוקרת / עפר מן הארמה / וממנה יצח ארם / לשרות האלים כשער ועמ' 71 קינתו של השסן "כמתם לא נודעו / בכל ארץ אכר ושומר" (עמ' 110, אינו אלא השתקפות מיתית לפרענות ולשטר שידע העם היהודי. קינד הגלויחה הוא האופציה המיתית המחמצת של השתחררות מגדל החורבן: זייתן פחשגן הכתב / ויה כל העם שסה אחת / ודברים ארשים-ושסו. מלאכת בנייד הארץ נתחלפה בשריפת הלכנים לשס בניית היקרות: והמכנה המשותף: דבה נבנה לנו / עד ומגדל וראש בשמים ושסו.

היזכר כשיר זה, ששמו כשם הסער, הוא המספר - כאפייני ללשון המיתוסים הבבליים. אולם, כאן הדגש מושם על ניבוי קלקטיני ואין התמסרות בדמיונות של גיבורים מיתיים. לקראת סופו מתחזקת דקטו היהודית העכשווית של השיר. כאשר לשון המספר משתנה ללשון המשנה וסיפור האגדה היהודית: "ארבעים שנה / שם חורבן היקרות" / היו לתוחז נפתוחת מאליו. / עד שגער בהן האמר: / היכל, היכל, מפני מה אתה מבצית את עצמך / ידע אני שסופך לחרב" ושסו.

מאז ראשית פרסום שיריו, שויס מארי על השמעת אותות האזהרה שלו. שירי "עין חלתא תשמ"ב" והצוגע למלחמת לבנון, שנחפרסם בכתב העת "אגרא" ומס' 1, 1984, בעריכת נתן דן היו מירון מופיע גם כספר יגודן.

מארי, יליד שכונת הבוכרים בירושלים, משוטט בשירו בעיר הקדושה שהיתה משאת חלומו של אביו. בה הוא מוצא את שורשי "אני שורשי בארמית", עמ' 136, ולא רק הלשוניים. עבודה, מקורותיו מצטרפים ממושגים נוסח התבולה וברכת הכותבים. אביו הוא החלייד הבקשרית: ואבי ידע בריח-כתבים / ביוסדהפורים צלע אל קערת-המים / הארץ שני לויים / משגסל ידיו נסלו את הקערה. / מגולה לחלים שישתו מן המיחם / יאמינו ויבראו, 133 עם זאת, הכותב הוא חילוני, ופונה אל באי בית-הכנסת מתוך שדות השירה.

לנתן דן, שמארי היה בחוקת "גילוי" שלו, מופיע השיר "מתכונם לשנת של ענייס" ועמ' 137-36 "בגיל ארבעים אמר לי / הבחן הגדול / לך קרא שירים של אחרים / לא העזתי פנים / שאינני כתב שירה / לסינית אינה מודעתה אצלי כסכעיות / אני שרשי בארמית" ועמ' 136 מארי מתקמם ומתפס דויקא בירושלים של ענייס, בהבנות לשבת: אפילו כינוד מצאתי אצלם / מעולף כסמרטוטים / השמש, הדח והסוככים / חוזו לחלוטות יוסף / והלבנה במחנה לתפקידה / שת-עשו: פעמים בשנה ועמ' שסו.

השיר המעניין ביותר בשבץ הוא, לטעמי, השיר הפואטי הארוך עד מאוד והיספו שסונה עמודים, בדבר מסעם של "מתי מרכו". כשיר, מארי אינו מסתפק בהבלת ישראל מן העמים. הוא אחוז בידו את הדח ומרזף ימו אל שורשיו: חלום הגאולה שאביו רסם במשי וראה עם 134 המתממש בעלייה על הטרקע: "הבולנו נקסם האופל בן ארץ / ובתינו גלשו מן היסבילים / ...אבותנו סובילים לחבילה // וריחת באג של יורים בחבילה / אני אני / לא לפיד במס היז / לא דבה בעצי בשמים" ועמ' 114-115. כמו בקינה שומרית, גם כאן סוף השיר נשא הכרה אפוקליפטית: "כאנו נפרק חמנים תשיב בסוף חמנים ועמ' 118.

לשונן הקלות של מארי וקסם המיתוס, האב ודח היהות, יצרים שוחח שירה אפקטיבית. אלא שתמנת-העלם והסללת, הקולה מן השירים, היא מעין "מגדל-בבל" פנימי של מגמת סותרות: הקישרים בין הכיחות הפועלים עליו - געגועים אל ערש-התרבות המסורטמי, אל פולחן בית-החבסת, לבית אביו, לצינתה ול"משיחיות" - הם לא אהו סוככים ואף סותרים כשלעצמו, אין בה משום רע אלא כאשר בו המסודר ולוכש את אצטלה איש ובשוחו, וסלו הצמד ספכה במערבולת.